

четврток и недељом

ЦЕЛА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПрегилату примају све поште
у Србији и иностранству.

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

Уредник: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

Претплату треба слати:
Уредништву „Зезде“
Коларчева улица бр. 10.НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Коларчева улица бр. 10.

СТУДЕНКЕ

1

Опет вејеш, мој вејанко,
Мој студени непрестанко!
Сипаш, сипаш прах шећерни
На предео неизмерни.
Белим перјем грање китиш
И леденим скутом штитиш.
Ни за чим те бриге није,
Све долама твоја крије:
Била стреха дома стара
Ил' палате богатара;
Била плоча великана
Ил' крстача сиротана;
Било место где је цвало,
Љупко цвеће мирисало; —
Или где се коров диз'о
И високо дивљи стиз'о; —
Или где се љубав срела
И канула суза врела; —
Ил' на које гавран врви,
Где су пале капи крви; —
Све си скрио и све скриваш,
Ти белином све покриваш,
Криво ми је, жао свега;
Ал' највише — знаш ли, чега?
У сумрацју јуче тавном
По пољу сам гац'о равном.
Испред мене, око мене
Нигде стазе утрвене.
Више главе небо сиво,
А у души бол се скрив'о.
И усамљен посред јада,
Ја исписах бољку тада.
По студеној кори зиме
Писах једно врело име.
И тај подстрек снова моји
Сад покривен тобом стоји:

Па сам сетан, мој вејанко,
Мој студени непрестанко!

2

Гледам цвеће на окнима:
Мраз га је ишар'о;
Хладно цвеће — студени га
Уметник је ствар'о.

Преко цвећа љутог мрза
Љубав сам напис'о.
Шта ће она усред мрза,
На што така мис'о?

Тим сам хтео рећи себи:
Живот мраз је прави,
Кад љубави туна није,
Да га греје, крави,

Да га сети кроз ледено
На истинско цвеће!
Да му мис'о кроза зиму
Лету жарком леће!

БОЖА С. НИКОЛАЈЕВИЋ.

ЗАВИДЉИВЕ СЕСТРЕ

— НАРОДНА ПРИПОВЕТКА —

Биле три сестре које нису ништа друго имале до једне кућице у једној малој шуми. У ту шуму долазио је ради лова царев син. Те три сестре биле су врло сироте и, да би се могле хлебом исхранити, радиле су туђе рубље. Царев син их је обилазио; кад год би дошао у лов увек би им давао по мало новаца.

Једно вече — баш кад је царевин дошао да лови — седеле су све три и разговарале нешто о удадби. Тада ће најстарија рећи: „Ја бих најволела, да се удам за царева куvara. Ох, ала бих се најела лепих јела!“ Средња рече: „Ја бих најволела,

уда се удам за царева пекара. Ох, ала бих се слатко најела бела хлеба и свакојакних колача!“ Тада најмлађа, која је била најлепша а и најпаметнија, рече: „Е, драге сестрице моје, може се врло лако и догодити то што желите; али ја бих најволела да се удам за царева сина — тада бих ја имала свега доста: и јела и бела хлеба, и лених хаљина, па бих и вама могла дати што год хоћете. Још бих му родила сина са златном звездом на челу и кћер са златним рукама.“ — Тада је сестре почну корети, називајући је лудом кад може и тако што говорити. — Зар би царевић узео просту сељанку код толико лепих царских кћери?!“ говораху јој оне.

Док су оне овако разговарале, царев син стајао је на пољу пред вратима и чуо све. Чим су свршиле разговор о томе он уђе и запита их шта су разговарале. — Прво се диже најстарија и рече, да су разговарале о времену и лову. — Затим рече средња да нису о томе говориле, већ о томе, где ће сутра тражити рада, пошто су свршиле све што су узеле да раде и сад немају шта.

Кад виде царевић да су га ове две слагале, рече најмлађој, да му она каже истину, па што год зажеле — учиниће им. Она му тада рече: „Ја ћу истину да кажем. Говориле смо о својој удаји. Моја најстарија сестра волела би да се уда за царева кувара, млађа за пекара, а ја — ја сам рекла, да бих волела да се удам за царева сина.“ — Царевић одмах зовне кувара и рече му, да се сутра мора венчати с најстаријом; тако исто је рекао и пекару, давши му средњу. Најмлађу узме на своја кола и одведе је у двор.

Сутра дан венчаше се све три сестре. Цело царство се тога дана веселило кад се дочуло за лепоту младе царице. Само сестре младе царице биле су невеселе, јер су јој завиделе. Одвојиле су се на страну и смишљале како да се освете својој сестри али — узалуд.

Баш кад је дошло време да царица роди — цар је морао да иде у рат. И кад је пошао молио је царичине сестре, да му чувају жену и да пазе дете кад се роди, док се он не врати. Оне обећаше да ће све тако учинити, али не би тако.

После неког времена царица роди сина са златном звездом на челу. Чим је дете угледало света сестре су јој га узеле и на место њега оне подметну штене. Одмах јаве цару како му је жена родила не сина са златном звездом на челу, већ штене. Оне су мислиле, да ће цар зато да отера своју жену. Али цар је мислио: Божја воља!

Њене сестре затворе дете — што је родила царица — у једно сандуче и баце у реку. Сандуче је плувало до једне мале воденице и ту се заустави.

Воденичар и воденичарка баш су стајали на вратима кад из далека опазише где нешто плива право воденици. Кад су опазили да је то сандуче, веома су се обрадовали мислећи, да ће у њему бити новаца и да ће од сада моћи лепо живети а да се више не муче око воденице. Али кад је воденичар отворио сандуче — није нашао ника-

квог блага, већ лепо мушко детенце са златном звездом на челу. Стара воденичарка видевши дете, рече мужу: „Ето, човече, одавно си желео да имаш три сина. Сад их имаш. Ја сам ти два родила, а трећег нам је дао милостиви Бог. С овим дететом бићемо најсрећнији, јер мора бити да је ово неко царско дете. Ми ћемо га чувати као и нашу децу док му се не нађу родитељи. Ако му нађемо родитеље, онда ћемо бити најсрећнији и врло богати људи.“

После две године, кад је цар опет отишао у рат, роди царица женско дете са златним рукама, али ни њега није царица видеела, јер чим се родило — одмах су јој сестре подметнуле једно маче, а с дететом су учиниле исто онако као и с првим. Али цар овог пута није хтео опростити жени, већ нареди, да се до појаса закона у земљу, заједно са псом и мачетом, и ко год је туда прошао морао ју је плунути. И ово сандуче је плувало по реци и зауставило се код оне исте воденице. Кад је воденичар отворио сандуче и видео детенце, одмах је помислио, да ће то дете бити сестра онога малог што су га пре две године нашли.

Тако су деца расла у воденици док нису умрли воденичар и воденичарка. Кад су они умрли, деца продаду воденицу, купе једну кућицу у шуми и ту су живела задовољно сви четворо. У ту шуму долазио је цар ради лова и видео их је. Кад се вратио у двор причао је, како је видео једно мушко дете са звездом на челу и девојчицу са златним рукама и како му се чини, да су то његова деца. Од тада је он често ишао у ту шуму, обилазио децу и испитивао их да би дознао: ко су им родитељи? Што су деца знала — казала су му. — Он је већ мислио да пита жену, да ли би она познала децу кад би их видеела; потом је тражио да дозна ко је подметнуо његовој жени куче и маче?

О овој царевој сумњи дознају царичине сестре и једнога дана старија се спреми, дође к деци у шуму и говораше им како је царица болесна и како жели да јој нађу: тицу што говори, живу воду и дрво што свира. Затим им је говорила, како би она требала то да нађу за љубав цареву, који им је учинио толико добра и напослетку рече, да је то једини лек којим се може царица излечити. Ова царичина сестра знала је, да то нико не може добавити, јер ко год је отишао да то нађе — није се жив вратио. Она је мислила да ће најпре отићи да траже сва три брата, па кад сестра види, да се они не враћају, онда ће и она отићи и неће се вратити. Тако ће бити спашена и она и њена млађа сестра.

Једнога дана пође царевић да тражи лека за царицу. Пошавши рече својој сестри предавајући јој сабљу. „Док је ова сабља овако чиста — надај ми се, чим почне да рађа — знај да сам мртав.“ И он оде, пошто се опростио са сестром и својом браћом.

Кад је био на пола пута, угледа једну колебу и уђе унутра. Ту нађе једног старца беле браде до појаса. Чим га старац угледа заплаче се. Царев син га запита: „Што плачеш, добри старче?“ На то ће

овај; „Жалим тебе, синко, што ћеш тако млад и леп погинути. Има, синко, већ хиљаду година како пролазе многи људи овим путем, али ни један се још жив не врати. Да Бог да, синко, да се жив вратиш — бар би се и ја једном смирио, јер не могу умрети, док се неко не врати жив отуда.“ — Сутрадан зором пође царев син, да настави пут даље. При расстанку рече му старац: „Кад доћеш у ту башту — где се налази то што тражиш — немој никако да се окрећеш. Тебе ће да вичу разни гласови, али ти никако да се ниси окренуо, јер ако се окренеш, одмах ћеш се окаменити“

Царев син је путовао два дана. Трећег дана у подне угледа он пред собом једну велику башту, пуну свакојаког златног и сребрног цвећа и дрвећа; а на средини био је златан бунар, на коме је стајала птица што говори, над њим дрво што свира у њему жива вода. Око тог бунара било је хиљадама окамењених људи. Чим је ушао у башту, почну га са свију страна викати неки гласови, али он се није окренуо све до бунара. Тек што је пружио руку, да дохвати тицу, дрво и воду а нешто иза њега луци. Он се трже, окрете и с места се окамени.

Кад је сестра видела, да је сабља почела рђати — каже оној двојници, те сада пође старији брат да да тражи лека за царицу, али и он је прошао исто онако као и први. — За тим је отишао и трећи брат, али се ни он није вратио.

Кад је сирота девојка видела, да јој се браћа не враћају, реши се, да иде сама да тражи лека за царицу и своју браћу да потражи, па макар и она погинула. — Кад је наишла на оног старца, старац јој рече: „Да Бог да, ћерко, да се вратиш! — Од кад иде свет тамо — још није ни једна женска душа прошла овуда. Даће Бог, да се ти вратиш и да повратиш у живот онолике окамењене људе и твоју браћу а и ја већ да једном умрем“

Кад је пошла старац јој да једну памуклију и рече јој: „Чим угледаш башту, одмах чунај из ове памуклије памук и трпај у уши, да не би чула кад те вичу!“ — Она се захвали старцу и оде.

Чим је угледала башту, одмах поче гурати памук у уши и тако идући кроз башту није ништа чула. Тако дође до бунара, узе тицу дрво и воду и чим се окренула да се врати, изађу пред њу браћа и ту се изљубе. Исто тако оживеше и сви остали окамењени људи и одоше сваки својој кући.

Кад се ова царева кћи вратила са својом браћом кући, сврате у старчеву колебу, где нађу старца мртвог. За тим га сахране и врате се дома.

Баш тога дана кад су се вратили, био је цар у лову и свратио код њих. Кад га тица угледа, одмах поче да му прича, како су то двоје његова деца, како су их њихове тетке бациле у воду и како су његовој жени подметнуле куче и маче. Онда цар узе своју децу а и она два воденичарева сина и одведе их у двор. Одмах извади жену из земље. Део њенога тела што је био у земљи готово је иструлио, с тога га он натрља живом водом и она одмах са свим оздрави — постаде као што је и била.

Затим нареди, да се њене две сестре вежу коњма за репове и пред двором их растргну.

Доцније је оженио сина и удао ћерку за сина најсилнијег цара. Воденичарева синове постави за своје доглавнике. И тако су живели срећно и весело

привележио Милан Поповић.

Прим. Неколико варијаната ове приче до сад су већ објављени, али ми ипак и ову доносимо из разлога што је ова лепша од свију.

СМЕХУ

— SULES FAGRANT —

Смејање је често образина сузи,
Човек се осмехне да жалост сакрије,
А смеје се да се утеши у тузи,
Која њему често срце обавије.

Он се смеје, патњу да отера љуту,
Која га на путу његовome прати,
Оставља га често, па се опет врати,
К'о месец што ради на свом лугом путу.

Он се, јадник, смеје, и чак дотле блуди,
Да устави дрско своју судбу кобну.
Човек се чак смеје и на самрт злону
И њу да отера, осмехом се труди.

*

Кад нестане са свим људскога племена,
Кад љуског мртвила настану времена,
Времена, кад човек спава сном мртвачким.
Становници нови чуће испод стена
Човека са смехом сардонским, лудачким.

Војислав Јовановић.

ПРЕПИСКА

— ПРИПОВЕТКА У ПИСМИМА —
ИВ. СЕРГИЈЕВИЋ ТУРГЕНЬЕВ

(НАСТАВАК)

XII

Алексије Петровић Марији Александровној

8. јула 1840 г., Петроград.

Мила Марија Александровна, ево вам мога мњења у две речи: и старог бећара и новог обожаоца — обадва за врат! О томе не треба ни мислити. Ни један, ни други вас нас заслужује, то је јасно као два пута два четири. Млади сусед, можда је и добар човек. Ја сам уверен да ви немате ништа заједничко и можете мислити, како ће те заједно живети. А зашто журити? Да ли је могуће, да таква жена као што сте ви — ја вам не чиним комплимент и о томе нећу даље говорити — да таква жена не нађе никога, ко би је могао оценити? Не, Марија Алек-

сандрић, послушајте ме, ако мислите да сам вам одиста пријатељ и да су вам моји савети корисни.

Збиља, признајте ми, је ли вам пријатно било видети старог клеветника пред својим ногама? Да сам ја на вашем месту, ја би га задржао и целу ноћ певао би му Аделаиду Бетховенову, гледајући у месец.

У осталом, Бог с њима, с вашим обожаваоцима! Нећу о њима сад да говорим. Ја се данас налазим у неком чудном, пола раздражљивом, пола узнемиренем стању због писма, које сам синоћ добио и од кога вам шаљем копију. Писмо је од једног мог старог пријатеља, с којим сам служио, доброг, али прилично ограниченог човека. Он је пре две године отишао у иностранство и до данас ми ни једном није писао. Ево вам његова писма. Н. В. Он је врло леп

Cher Alexis!

Ја сам у Неапољу, седим пред прозором у својој соби на Chiaја. Време је дивно. У почетку дуго сам гледао на море, потом ме обузе нестрпљење и изненада ми паде на памет ејајна мисао да ти пишем. Мене је, Бога ми, увек нешто к теби привлачило. Сад ми се прохтело да се предам твоје закриљу, тако се то, чини ми се, каже на нашем узвишеном језику. А ево зашто ме је обузело нестрпљење: Ја очекујем једну жену, па ћемо заједно отићи у Бају, да једемо острице и неранџе, да гледамо како црноманасти чобани у црвеним калпацима играју спарантелу, сунчаћемо се као прави гмизавци — једном речи, потпуно се наслађавати животом. Мили пријатељу мој, ја сам тако срећан, да ти просто не могу рећи! Кад бих ја владао твојим пером — о! какву бих слику нацртао пред твојим очима; али, на жалост, ти и сам знаш, да сам ја човек неписмен. Та жена коју ја чекам и која ме је оставила већ више од једног часа да се непрестано трзам и погледам на врата, та жена мене љуби, а како ја њу љубим, то чак ни ти, чини ми се, не би могао описати својим красноречивим пером.

„Ваља да ти речем да је већ три месеца, како сам се с њом упознао и од првога дана нашега познанства моја љубав бива једнако crescendo, у облику хроматичне аме, све више и више, и у овоме тренутку ушла је већ у седмо небо. Ја се шалим, али у самој ствари моја привезаност према тој жени, то је нешто необично, надприродно. Замисли, ја са њом по готову и не говорим, непрестано гледам у њу и смејем се као луда. Седнем крај њених ногу, осећам да сам ужасно глуп, али и срећан, просто незаслужено срећан. Деси се кад што да ми спусти руку на главу... ех, онда, кажем ти... Али, у осталом, ти то не можеш ни појмити, ти си философ и целог свога живота био си философ. Име јој је Нина, Нинета — како хоћеш; кћи је једнога овдашњег богатог трговца. Лепша је, шта су све те твоје од Рафаела; жива је као цигра, весела, паметна, чак ми је и чудно, како се у мене, будалу заљубила; пева као птица, а очи —

„Извини, молим те, то је нехотична пауза. Учинило ми се као да су врата шкрипнула! Не, не иде још, преступница. Упитаћеш ме чиме ће се све то свршити, шта намеравам да радим и хоћу ли дуго овде остати? О томе ја ти још ништа не знам и нећу да знам. Нека буде што ће бити... Ако се тако непрестано застаје и размишља...

„Она је!... Трчи уз степенице и пева... Дошла је. — Но, брате, с Богом! Није ми до тебе. Извини — ово писмо, све је она помрљала: ударила је мокрим букетом по хартији. У почетку мислила је да сам писао каквој жени, а кад је дознала да је писмо пријатељу — заповедила је да ти се поклоним и упитам, има ли у вас цвећа и мирише ли оно? Па сад, с Богом! Кад би ти чуо како се она смеје: ни сребро тако не звони; а каква је доброта у њеном гласу — и воге би јој хтео пољубити. Идемо, идемо. Не љути се на будаласто мажење и позавиди твоје —

М.

Писмо је било, разуме се, све умрљано и мирисало је поморанџиним цветом, два бела листа била су на хартији прилепљена. То ме је писмо узнемирило. Сетио сам се свега бављења у Напољу. Време је било и тада лепо, мај тек што је отпочео. Ја сам скоро био напунио двадесет другу годину, али нисам знао никакве Нине. Ја сам лутао сам, горећи жељу блаженства, и мучном и слатком, дотле слатком да ми је она сама личила на блаженство... Ето што ти је мнe дост!... сећам се, пошао сам једном ноћу да се возам по заливу. Нас је било двоје, возар и ја... а шта сте ви помислили? Каква је то ноћ била, какво небо какве звезде, како су оне трепериле и преламале се на таласима! Каквим житким капљицама преливала се и прскала вода под веселима, каквим је мирисом мирисало цело море — то не могу да опишем, и ако је моје перо „красноречиво“. На сидришту је стајала велика француска ратна лађа. Она је сва немарно блештала у црвеној светлости; дуге пруге лепих боја, одбијајући се од осветљених прозора, пружале се по тамном мору. Капетан лађе давао је забаву. Весела музика допирала је и до мене у ретким преливима; нарочито се сећам трилера мале флауте усред узвика труба; она је чини ми се, као лентир летела око мога чамца. Ја заповедих те пођемо лађи; два пута сам обишао око ње. Женске прилике промицале су поред прозора, брзо ношене вихром валса. Наредим веселару да вози даље, даље што више у тамнину... Сећам се да су се звуци дуго и намећући се хорили за мном. Најзад, они изумреше. Ја сам стајао у чамцу и с неом тугом жеља раширих своје руке над морем... О, како беше тада моје срце жалосно! Како ми је тешко падала моја самоћа! С каквом бих се радошћу ја тада сав предао, сав..., сав, да је било коме предати се! С каквим горким осећањем на души падох ничице на дно чамца и као Репетилов замолих да ме возе куд му драго!

А мој пријатељ још ништа тако није искусио. И с каквим стањем? Он намећу расположе много мање од мене И он живи..., а ја... Није ме узалуд он назвао философом... Чудновато, и вас такође зову философом!... Зашто нас је тако невоља окружила?

Ја не живим... А ко је томе крив? зашто седим ја овде, у Петрограду? зашто траћим само дан за даном? зашто не бих пошао у село? По чему нису лепе наше ступе? или се у њима не може одахнути? или је тесно у њима? жеља трчи за сновима и кад је срећа, можда, тако близу! Решено је! Ја идем, идем још сутра ако је могуће; идем својој кући, т. ј. к вама, — то је свеједно; ми смо двадесет врсти далеко једно од другога. Нашто се киселити овде? И како да се раније тога не сетим? Мила Ма-

рија Александровна, ми ћемо се скоро видети... Али, не престано ми је чудно, зашто да се раније тога не сетим? Давно и давно требало ми је отићи. До виђења Марија Александровна.

9 јула.

Ја сам нарочито оставио себи двадесет и четири часа на размишљање и сад сам потпуно убеђен да овде немам рашта седети. Прашина је на улици тако љута, да ме и очи боле. Данас се почињем паковати, а прекосутра ћу, вероватно, одавде поћи и после десет дана имаћу задовољство да вас видим. Надам се да ћете ме примити као и раније. Је л' истине да је ваша сестра још код тетке у гостима?

Марија Александровна, допустите ми да вам чврето стегнем руку и од свега срца кажем: до скорог виђења. Ја сам се већ и тако канио поћи, али је то писмо убрзало моју намеру. Рецимо да то писмо ништа не оправдава, рецимо чак да се Нивета другоме, мени на пример, не би допала, ја ипак полазим, то је већ несумњива ствар. До виђења.

Ваш А. П.

XIII

Марија Александровна Алексију Петровићу

16. јула 1840 год., село.... во.

Ви полазите овамо, Алексије Петровићу, и скоро ћете бити код нас — је ли истина? Не кријем вам да ме тај глас и весели и узнемирава. Како ћемо се ми састати? Хоће ли се одржати она духовна веза, која је, како ми се чини, међу нама отпочела? Да се она неће прекинути са састанком? Не знам зашто ми је тако тешко. Не одговарам вам на последње писмо и ако имам много да вам кажем. Мајка се врло радује вашем доласку... Она зна да се ми дописујемо. Време је прекрасно; ми ћемо много шетати, а ја ћу вам показати нова места, која сам пронашла; особито је лепа једна уска, дугачка долина; она лежи између брежуљака покривених шумом. Она као да се сакрила у њиховим вијугама. Мали поточић тече кроз њу и једва се пробија кроз густу траву и цвеће... Видећете већ. Дођите, можда вам неће бити досадно.

М. А.

(СВРШИЋЕ СЕ)

ОН И ОНА (РОМАН ЈЕДНОГ ЛЕПТИРА)

— ЈУЛИЈАН ВАЈС —

—**—

Многи лептири живе само десет,
највише дванаест сахата.

Лине.

Осам сахата.

Геше већ освојио дан, кад мали лептир измили из своје чауре. Још не беше честито ни очи отворио и светлост сунчану угледао, а време игре већ мину и наступи збиља живота. Мајка и отац не бдише над његовом колевком, јер та вредна чељад немајаше кад, да о сваком новорођенчету посебно води рачуна, пошто им се потомци из секунде у се-

кунду множише. Најмљена дојкиња, једна стара зврдаљка, однеговала га је у првим тренуцима његовог живота, с онаквом бруталном равнодушношћу, с каквом човек обично навија никлени сахат. Окупала га је у капљи росе, која је још била прилично хладна и пуна микроба, одсекла му нокте, истукла га неколико пута и напослетку му отворила груди и дала му сисе, да после толиких горчина окуси и сласти живота. Његово блажено дегањство није трајало ни пун сахат. Затим је тромо долетео његов отац, (овај стари господин имао је већ готово десет сахата) узео је дечака у наручје, а весео осмејак залепео је на његовом лицу, кад је видео каквим се бујним младичем увећава његова породица. „Ако овако и даље потраје,“ рече он дојкињи, „ја се надам, да ћу у скоро моћи да краљу ставим на расположење читав корпус војске. Статистичко одељење,“ додаде он чисто поносећи се, „има пуне руке посла пописујући моје синове.“

Десет сахата.

Тата није имао кад, да се бави са својим сином, јер се морао вратити својој супрузи, која је непрестано вршила тешку материнску дужност. Та добра жена била је у свом позиву мајке и сувише марљива. Брзо је син уписан на велику школу (срећом код лептира не траје упис тако дуго као код нас људи) и после једног сахата изишао је из универзитета на крилима с докторском дипломом. Научио је јести, пити и летети, шта више и одлично пузити, те му је претсказивана лепа будућн ст. Какве ли су само наде испуњавале његове груди, кад је са сведочанствима зрелости изишао из универзитета, где је готово педесет и пет минута учио у зноју лица свог. Пре свега намеравао је да мало путује, за тим да стече посланички мандат, па онда да постане државни секретар а по могућству и министар. Пошто је он као што рекосмо, у пузењу био један од најбољих ђака, то су му у политичком животу предетовали највећи успеси. Али пре свега желео је да се позна са светом. Он потражи свог оца, који је, болујући од костоболе, шетао преко мокре ливаде, и замоли га да му допусти да оде мало на пут. Старац му то допусти, и ако не беше Бог зна како усхићен. „Причувај се на путу,“ рече му мајка, кад се опростио с њом, „понеси онај стари врсакут и пази, да те кола не прегазе...“

Десет сахата.

С младалачком безбрижвошћу одлете млади лептир у свет. Он се спуштао на сваку травку, на сваки цвет и не помишљајћи, да време лети много брже него он. Кокетовао је са сваким воденим цветом, са сваком мувом. Његова два велика ока са свима малим споредним очима беху му довољна, да се диве лепоти света и он већ беше у свом усхићењу почео писати стихове. Али у том његовом небесном уживању узнемири га наједанпут једна прозаична потреба: огладнео је. Никакво чудо, јер већ готово четири стотине секунда није ништа окусио. У једном грму снази он срећом скромну гостионицу, те одлете тамо, поручи обичан ручак и поједе га врло халаљиво. Док је он ручао, седе крај њега други туриста. Беше то водени цвет, већ постарео, али још снажан. Он се представи младом лептиру и овај одмах увиде да има посла са бесмислом, који себи и својој браћи лептирима живот огорчава.

...Бедни млади пријатељу, мудроваше водени цвет елегично: каква вас разочарења чекају у животу. Сад вам сваки кртичњак изгледа као Чимборасо, али у скоро ће вам сваки глечер изгледати као порција сладоледа. Сад гледате у оку сваке девојке...

— Шта? прекиде га радознало млади лептир.

— ...небо, али у скоро ће вам то небо бити тако ништавно, као и девојачко око. Шта је срећа на земљи, коју траже стотине хиљада, милиони и милијарде крилатих инсеката? Лена трпеза, леп положај и лена... не... више лепих жена. Али ја вам кажем, да су те радости ништавне и пролазне... Добије се и пуна трпеза и најлепши положај и најлепше жене... На земљи нема среће, на име доброг сваривања; не ћете наћи нигде живе душе, да јој желудац добро вари. Још Шопенхауер рекао је једном...

— Пардон, узвикну лептир зловољно јер тај му разговор беше покварио апетит, пардон, али мени је немогућно да и даље слушам ваше духовите расправе, јер време пролази.

— Време пролази? рече водени цвет, имате ли ви појма о времену и простору? Кант вели...

-- С Богом, прекиде га младић.

— Шта хитате тако?

Већ су три сахата како сам на свету, а још се нисам ни једном заљубио, беше одговор.

Једанаест сахата.

.... — Госпођице, ја вас љубим! узвикну млади лептир одушевљено, кад га је срела госпођица лептирица, девојка у најлепшој доби.

— Говорите с мојом мајком, прошапута лептирица, пошто га је пола секунде немо посматрала.

И они похиташе заједно к мајци. Докле су срећно и опијени једно поред другог летели упита је он, како се зове? Она му одговори: „По Линеу: Пуела, али код куће ме само зову Пу!“..! Сав блажен прошапута јој он: „О, Пу, како те искрено љубим!“ Она не прозбори ни речи, али њене очи личиле су на књигу „Писма за љубавнике“.

Срце му је било као да ће да искочи, кад је ступио пред мајку своје обожаване. Стара, али још витка лептирица, у зеленкастој тоалети изиђе му у сусрет и упита га, шта хоће.

— Ваша госпођица кћер рече ми, да се с вама по-разговорим...

— Ти си паметно дете, Пујице, узвикну стара лептирица својој кћери, па за тим рече збуњеном просцу: „Изволте сести, драги пријатељу, и сматрајте се као да сте у својој кући“.

— Пре свега морам вам се представити, рече млади лептир, јер не могу ни помислити да ме познајете,

— О, ја вас познајем врло добро, одговори мајка; ви сте двадесет и пети син имућног зеленокрилца водопије, пре кратког времена сте положили испит на универзитету и сад се налазите на путу.

Наш лептир беше врло охол, кад је видео да га ту познају. Сиромах младић није имао ни појма, да свака мајка, која има кћери на удају, познаје сваког младића на свету, као свој рођени џеп.

— Дакако, ја сам на путу, рече он нежним гласом. Али овај пут биће крунисан великим успехом, ак) ви са-

слушате моје скромне жеље. Мадам, ја сам дошао да за просим ногу ваше госпођице кћери

— Врло радо бих вам испунила жељу, господине, одговори она, али данас не чини тешкоће девојачка мајка, већ момачки отац, пошто му је обично мираз мали. Ми смо сироти људи, господине, јер је Пуела тридесет и прва кћи коју ја имам да спреим.

— Госпођо, ја нисам среброљубац, узвикну лептир.

— Она за сваки случај говорите с вашим оцем, рече паметна жена

Он јој пољуби десно крило и изиђе. Пу га испрати и са сузама у очима рече:

— Ја те волим и нећу поћи ни за кога другог осим за тебе.

— Кунем ти се да ћу те увести у свој дом! узвикну он.

— Ја ћу те љубити до краја мојих часова, чекаћу те па ма и за хиљаду минута не дошао, рече она плачући.

Дванаест сахата.

У подне врати се он кући и похита свом оцу. Стари крилоња тешко болан лежао је у постељи, а један лекар весела лица стајаше крај њега. То беше рђав знак. Млади лептир паде на колена и стаде молити свог оца за благослов. Старац се славим гласом извештавао за мираз, па кад је чуо да је Пу сирота, не само да није хтео дати свој благослов, већ је чак претио проклетством, ако би му син узео ту просјакињу.... Цела породица поче да виче, и да непаметном сину пребацује. Заљубљени је само одговарао: Њу или никоју другу!.. Старац, чувши то, напреже сву снагу и рече тихо: „Сине мој, овде у близини станује једна старица, којој је цела породица помрла од инфлуенце. Она има само једну увуку, једно дражесно створење, које ће цело имање да наследи. Ту девојку сам ја изабрао за тебе, ту девојку узми...“

У очајању изиде син из родитељског дома. Једна једина жеља испуњавала је његову душу, а та је жеља била, да га улови какав гимназиста и наниже на ковац.

Два сахата.

Хтео је да се убије, али за то није имао оружја ни одважности. Тако се он повуче у усамљеност, да живи једино у успомени на своју многообожавану. Готово читав сахат вељуо је за њом, за тим је увидео, да тим својим туговањем само шкоди здрављу. Према томе он реши, да путује да би све заборавио. И одиста, слика његове Пу лебледа је све више у његовом срцу и после једног сахата одлете он ка оној старици, о којој му је отац говорио, да запроси њену кћер. Али је дошао дошкан, јер богата наследница беше се већ раставила с првим човеком и удала се за другог, с којим је несрећно живела.

Три сахата.

И поред свега тога он се не хте вратити у свој дом. Остаде у вароши и био је ван себе од чуда, кад му берберин рече, да му је брада сва оседела. Никакво чудо, добри лептир имао је већ готово шест сахата на грбачи. Он фарба браду и поче мислити на богату женидбу. Пошто није хтео да му време пролази, куцао је на вратима најлепше и најбогатије девојке, али ова, ни пет ни шест,

кресну му баш у очи: — Ви бисте ми могли бити отац, ако нисте сувише стари и за моју мајку.

Четири сахата.

Невоља челичи човека. Лептир је све више старио и постајао чвршћи. Његових песничких занопља нестале и он је сад имао само један једини циљ: да се женидбом обогати. Но на жалост срећа му није била наклоњена, јер је он увек тражио малчице више, но што му је давато. Док је још могао добити богату девојку, захтевао је да буде лена и млада; кад се већ хтео задовољити с богатим и младим девојкама, не тражећи лепоту, понудише му само богату али ружну и стару, а кад је хтео да чак и такву узме за њега је још само било дебелих удовица. Он је осећао, да напослетку мора успоставити равнотежу између тога што он жели и што се може постићи, јер ће иначе бити лишен уживања у љубави... Кад је дознао, да је умро један од његових пријатеља, одлете он, колико су га брже крила носила, ка сиротој, односно богатој удовици... Она је горко плакала. Он јој пружи своју руку и она се насмеши.

— Причекајте мало... Морам бар један сахат да жалим мужа... Због света... Јер шта би свет рекао...

— Милостива, ја немам кад да чекам дуже, узвикну он и одјури.

Шест сахата.

Уморан и сломљен спусти се он на једну ружу. Слатки мирис кренио га је... Вечерње сенке спуштале су се и нека чудна сета овлађивала је његовим срцем. Наједанпут чу он неки шум крај себе... Он погледа и виде једну стару лептирицу, која се кокетно понашала и шљала му заљубљеничке погледе... Он јој михну ногом, да га остави на миру и предаде се својим мислима. Чудно одишта! Људима је некад био лептир слика оличене бесмртности, па ипак овај лептир осећаше се тако болан, тако уморан, тако бедан... Очи му већ беху ослабиле, у ногама је осећао костобољу... Тек му је било десет сахата, а чинило му се, као да је још с Нојем у ковчегу пловио... При том је увек врло солидно живео, јер је био само један пут, па и тада платонски заљубљен!... И на једанпут му паде на ум његова прва и једина љубав, његова мала Пуела. Како оно она рече: „Ја ћу те љубити до краја мојих часова, чекаћу те, па ма и за хиљаду минута не дошао... Да како, она њега љуби а он је њу заборавио потпуно... Али он ће сад све поправити, похитати к њој и стару верност наградити.

Осам сахата.

Беше то тежак пут, јер на сваком кораку он је био старији. Али га крепилаше нада, што ће видети своју лепу витку Пуелу, с паметним очима. Напослетку је нађе, али је једва познаде. Она бејаше одбљала и остарела, лице јој беше пуно бора и младежа, носила је вунене ципеле и наочаре. Баш је у том тренутку љуљала једног малог лептира у љубичици. Кад је то спазио, као да га неко удари ножем у срце. Да ли је то њено дете? Није се ваљда удала она, која му се заклела на вечну љубав и верност? И уздрхталих усана упита је он по првом поздраву: — Није то ваљда твоје дете, мила Пу?

— Ала си смешан, одговори она смешећи се...

— Хвала Богу, прошапута он сав блажен, а она настави

— Не, драги пријатељу, није моје; ово је дете моје најмлађе унуке!...

Она је већ била прабаба.

М. А.

БОЉЕ ИКАД НЕГО НИКАД

КРИТИЧКА ОПАЖАЊА Ив. Гончарова

(НАСТАВАК)

А требали су се само обазрети око себе и површно прећи у памети што су све видели и преживели за десет година од 1860. до 1870., па да одлуче да ли је тачно или нетачно моје сликање.

Мене су за ово корили баш у то исто време када је тај појав као колера, као тифусна грозница захватио из наших рођачких или познатих породица жртву за жртвом, и готово доводио друштво у панику.

Пребацују ми за то што сам насликао појав што се јавно збивао као нешто што није било.

Зар су женске презирале зближење с овим грубим херојима „нове снаге“, „новога рада“, идеала некакве велике будућности, с њима који су се одметнули од поретка, од друштва, од породице?

Зар многе дивне лепотице нису одбегле с њима у њихове мансарде, у њихове подруме, једне напустивши своје родитеље, друге мужеве и, што је још горе, децу.

Колико се говорило о којекаквим фаланстеријама куда су одлазиле разне Вјере!

Какве су то женске? рећи ће ми. — Свакојаке! одговорићу.

Нису се само пале или оне што су биле готове да падну бацале у понор. Не.

Ко од нас неће навести примера таквих емиграција из честитих породица, из образована круга, које су тражиле нов рад, нову срећу, жртвујући најбоља женска својства, стечена природом и васпитањем; ко не зна за уклањање од правога, скромнога рада и тежобних породичних обавеза?

Овамо не потпадају дабогме оне озбиљне женске новог поколења које доиста желе да раде и које путем строгог, систематичнога образовања хоће да стеку себи једну или другу грану знања, професију, за самосталан рад и живот. Али тај је пут дуг и тежобан и не може сваки да га издржи до краја. Те женске не беже крипом од својих породица, оне слободно иду на отворена им врата учених завода, друштава, курсова, при општој пажњи и уважењу. У рукама тога женскиња право је решење такозваног женског питања.

Сви дакако знају и сећају се примера таквих емиграција, и ја сам познавао некоје женске с којих ми пре тога „ида“ не би пало на памет да сликам Вјеру!

Онда где је, питам сад ја, измишљање што се тиче младога поколења обојег пола?

Ја сам узео најбољу женску која је самостално и охолото, не прибегавши бабушкиној „старој мудрости“ и неприправљена истом бабушком, са њена незнања а и охолости, да може познати праву „нову истину и нов живот“ — отишла сама на светлост и у мало није изгорела.

„Зашто износити то у роману?“ говорили су између осталог. „Зашто писати роман,“ одговорићу ја, „ако у њему не треба да се огледа живот?“

Ја сам сликао не једнога м: кога било *Волохова* и не једну *Вјеру*.

„Вјера пала! како је могућно! колика жадост!“ говорили су ми у очи.

И свима је било жао моје сликане Вјере, портрета, али зар је мени мање жао свих палих живих Вјера?!

У четвртој глави *целото* дела налази се кључ од значења Вјерина и од тога што је спремило њен пад.

Пала је не Вјера, не личност, пала је Русиња девојка, руско женскиње као жртва у борби старога и новог живота: она није хтела живети слепо како су је упућивали стари. Она је сама знала што се преживело у старом животу, и одавно је туговала, тражила живота свежа, пуна смисла, хтела је свесно наћи и примити нову истину, задржавши и све што је било трајашно, коренито, добро у старом животу. Она није хтела да руши но да обнови. Али она „није знала“ где и како да тражи. Бабушка ју је чувала само од болести, од јавних и познатих њој зала и беда, и није је спремила ни за какве њој самј непознате бедџ.

У новом пријатељу Вјера је мислила да ће наћи ослонац, светлост, истину, јер је у њему осећала неку снагу, смелост, ватру, а нашла је лаж коју због незнања и повучености није испочетка могла познати, а кад ју је познала, оходо се поуздала да ће ту нову лаж силом љубави претворити у своју стару истину и да ће отпадника обратити у своју веру, љубав и своје наде.

И горко је она платила за самовољно кушање од овога дрвета познања зла!

Она се вратила, оборавши главу од бола и срама, и пошла к новом животу другим, свесним путем.

То нисам описао, остављајући другим, младим и свежим снагама.

Понављам, нисам измишљао ништа: сам се живот пртао код мене; како сам га доживљавао сам и видео како доживљавају други, тако се и низао под пером. Не ја него појаве што су се десиле на очи свих нас генералишу моје личности.

Обе бабушке, и Тањана Марковна и старо руско друштво, оплакале су свој „стари грех“ који је разрушио срећу покоја, тишине и дремежи, грех што нису имале проицавости, што се нису бринуле о новим живим потребама за свеже и младе снаге, грех својег јогунастога и добродољнога незнања, безбрижности неоснованих страховања. Оне су појмиле, најзад, да живот не стоји но се вечно креће.

Марта и *Викенђијев* тај пар не задаје бабушци ни невоље, ни брига. Она зна да ће је њих обоје увек слу-

шати и да ће живети како она заповеди. Бабушка то највише цени.

„Остави *Марту!*“ строго вели Рајском када је овај намислио да помути јасан свет њена ума и осећања новим животним идеалима. „Она неће бити срећна срећом коју јој ти намећеш, и дакле бићеш десиот ти а не ја.“

И руске Марте и Викенђијеви свагда ће се покоравати бабушци.

Они ће свагда ићи путем кренко, живо и послушно под бабушкиним надзором, покоравајући се променама које она одобри, не требајући никаквих идеала „нове среће,“ не мислећи о будућности, нити чамећи у животу своје средине.

Тај део поколева *гомила, већина*, живеће, плодиће се, множити и населавати Русију, час радећи, час весељећи се, час ожалостивши се а никад не бивајући узнемирен, себи непознатим мучним питањима.

А бабушка награђује послушну и добру децу материнском бригом о њима, надгледајући е да би имали довољно јести, мирно спавати, весело проводити време, лагано скидати с врата свој обичњи дневни посао, добивати места, правити каријеру и неприметно ишчезавати, уступајући пред новим *Мартама* и *Викенђејевима!*

Бабушка им без бојазни даје слободу, пустиће их преко Волге (или у иностранствџ), знајући да ће се они опет вратити под њено крило исти такви, и да никад неће одатле отићи.

Дајући им слободу, она се похвалила како тобож само *као полицајац* гледа да *сноља иде све како треба а неће ући у кућу* док не позору.

Чак јој Рајски пљеска за ту слободу!

Није истина! претерала је, похвалила се ма како да се одупирала, време је већ утицало и на њу, и она се споља одрекла права на *слепо иокораване*, и дала слободу, али заједно с тим увећала је невидљив надзор, пазећи на сваки поглед, на сваку реч, корак, узимајући себи *кључеве* од свега. Како она чами и није на миру, како испитује Рајскога о „новој беди,“ јер ни е знала за њу! Да се код Вјере поновио просто само стари женски бабушкин „грех“ а особито ако би јунаком био когод од њених познатих — старица би се десетила. Она је веровала Вјери, јер ју је познавала, и вије се бојала за њу; али није знала ко је Волохов. Она ју је спремала за познате саблазни, али је није могла сачувати од незнанога нити је научити да се сачува. „То је мој грех, мој грех!“ уздише она.

Ево у чему је смисао погрешке обеју женскиња: у охолости и незнању. Бабушка је само знала стару истину и стару лаж, али се нове истине бојала и, бојећи се, није познала нове лажи, и није спремила ни за једно ни за друго Вјеру. Она је хтела отрести се незнања, пазмерног слепила, желела је да око ње буду све Марте и Викенђијеви, али тако не бива на свету. Упоредо с *Мартама* рађају се и Вјере, под руку с Рајским и Викенђијевим јављају се и Волохови. А она не само Волохова, она није хтела слушати ни драгога јој унука Рајскога кад јој овај стао говорити но овом.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

Садржај: „Студенке“ (песма). — „Завидљиве свестре“ — „Смеху“ (песма) — „Преписка“ — (наставак). „Он и она.“ — „Боље икад него никад“ (наставак).

Власник: Ст. М. Веселиновић, — Штампарила Свет Николиња Об. Вен. Бр. 2. — уредник Јанко М. Веселиновић.